

Mariina volba. Divadelní evangelium podle Milana Uhdeho

BRNO Evangelní příběh přehlédli ve své nové hře Mariina volba dramatik Milan Uhde. Novinku, která ovšem byla napsána už přede dvěma roky, uvedlo nyní Divadlo Husa na provázku. Upřímně obrazoborecká, politizující, ale místy tezovitá snaha autora a občas legračně doslovná režie Juraje Nvoty z mesiášské story ale zázrak nevykouzlily. Veršovaný apokryf Mariina volba je dnešní interpretací biblického příběhu. Uhde svatou Pannu nevidí jako Boží vůli slepě odevzdanou, ale jako statečnou, emancipovanou ženu, kterou archanděl postaví před volbu: ve snu jí ukáže vše strašné, co jí i potomka čeká. Až v závěrečném epilogu jí položí otázku, zda chce do těchto krutých okolností skutečně Syna zrodit. Souhlasná odpověď je tady vyvrcholením autorovy mariánské úcty i předznamenáním naší spásy.

Uhde svoji biblickou dějepravu vzal z gruntu. Po slavném Gabrielově Zvěstování se odehraje celý betlémský příběh s nuceným útekem Svaté rodiny do Egypta, dále kázání dvanáctiletého Ježíše v chrámu, skon svatého Josefa, Kázání na hoře, Kristovo stání před radou starších i jeho hořká smrt na kříži, již předchází útrpné shledání s žalem zlomenou matkou. Dramatický text o dvou dílech (pro apelativní závěrečný účín Mariina gesta tady chybí novozákonní těžiště – Zmrtvýchvstání) a devatenácti obrazech zpočátku upomíná na lidovou barokní vánoční hru.

Zkorumpovaní mudrci

Evangelní výjevy se však díky přidaným postavám (Metař, Aktivista, Voják) či pozměnění situací a použitému textu ve volných asociacích přimykají k současnosti. Někdy ve volné metafoře, jindy příliš doslovně. Klanění pastýřů zmaří jejich strach z Herodových vojáků, kteří venkovský pár vrátí domů. Tři králové si od mordýře nevinátek zase vyslechnou: „Dodávky ropy a plynu/skončí. Sankce? Nezahynu./ Co přijde? Bída. Embargo!/ Na všecko. Váš konec. Largo.“ Výhrůžky i příslib kšeftů s naftou a zemním plynem nositele zlata, kadidla a myrhy novorozenému Vykupiteli pochopitelně zkorumpují. No a při návratu z Egypta domů je třem nebohým Židům alias Svaté rodině spíláno do uprchlíků, nechtěných emigrantů a přistěhovalců, což Aktivista jízlivě „politicky“ komentuje, že kdo byl slušný, vydržel doma přece za každého režimu. Takto roubované, často až didaktické aktualizace celý příběh významově košatí a někdy s agitačně traktovanou poučností paradoxně přetěžují. Samozřejmě u každé autorské revize (nejen tak slavné předlohy, jakou bible je) čekáme nejvíce na přidanou autorskou hodnotu. Krom výše zmíněných, místy dramaticky i divadelně skřípajících naznačených aktualizací posunů představují novum tohoto evangelia Uhdeho verše a hudební výbava Miloše Štědrone. Uhde svoji hru napsal v oktosylabu se sdruženým rýmem. Jako básník je věčný, úderný, dokáže tvořit nečekaná slovní spojení a vázat je nápaditými rýmy. V použité jazykové formě je tedy tato hra silná, odvážná a nápaditější než v současném variování některých motivů.

Oba jmenovaní pánové – kdoví proč – cítili potřebu text ozvláštnit a proložit zhudebněnou starozákonní Písni písní. Tady se hraje o Mariině lásce, která je mateřská, oddaná, vykupující a teologicky i fyzicky přečistá. Píseň písní jsou horké, smyslné, tělesnost opěvující verše, které v puse bohorodičky skřípou. Štědroňova muzika – naživo hraná trojicí muzikantů – je ovšem devízou večera, nepůsobí totiž jako módní, omletý klezmer. Songy jsou hudebně nápadité, scénická muzika večer místy rozpulzuje případněji než éros této poezie.

Farizej Zeman

Uhdeho evangelium režisér Nvota inscenuje v dobově neutrálních kostýmech Zuzany Štefunkové Rusínové ne jako zašlé podobenství, ale jako silně aktualizovanou podívanou dneška. Didaktickou doslovností trpí scéna Tomáše Rusína: sloupy v místodržitelském paláci

římských okupantů jsou v jiné optice ona potrubí na handlovanou ropu a plyn, před publikem stojí kovové zátarasy proměňované v mříže či kříž, na zadní plátno jsou promítány piktogramy a dopravní značky graficky opisující danou situaci a po scéně hulákají černě oděni chlapi z přepravových komand. Nvota si k tomu neopustí ve figuře Dávlova sluhy a Farizeje parodovat slovní projev i rétoriku českého prezidenta, jindy se hraje z publika, skáče se z ochozů, aby nakonec vše skončilo jako inscenovaná hostina. Namísto děkovačky herci zvou diváky, aby si po tomto nábožném, ale jasně dnešním kunstu šli zobnout jednohubky či popít ono divadlem proměněné víno.

Jistou tematickou i motivickou přebujelost Uhdeho hry tato agitační režie ještě negativně umocnila a paradoxně zastínila její hlavní mariánské sdělení. A místy mne napadalo, zda tento divadelní import postupů epického divadla 60. let tady konvenuje moderní výpovědi o dnešku.

Herectví této inscenace lze označit jako adekvátně stylizované, protagonisté se nebojí ani silného patosu či pašijové jímavosti. Soubor pronáší Uhdeho úsečné verše s nasazením a diváka čekají místy vydařené kreace. Marie Simony Zmrzlé krásně zpívá a naplňuje Uhdeho vizi o tvrdé, zarputilé ženě. Výtečný je Dominik Teleky jako Farizej čili zástupce d'ávla na zemi, nabídl mj. jako i jeho kolegové místy až deklamační divadlo. V trojroli Anděla, Osla a Ježíše si Jan Mansfeld získá publikum jako křížovaný i jako výtečně stepující lichokopytník – miniatura, za niž si po právu odnáší potlesk i uznání.

Nvotova inscenace se snaží přes Uhdeho současný text dobírat si dnešek. Chvályhodná je snaha o bezmála politickou, názorově zanícenou současnou biblistiku. Tady však kvůli jistému tezovitému podání textu i jeho jevištnímu zpracování jako by výsledek zůstal v zajetí už poněkud minulého divadla.

Milan Uhde, Miloš Štědroň: Mariina volba

Režie: Juraj Nvota

Dramaturgie: Eva Petláková

Scéna: Tomáš Rusín

Kostýmy: Zuzana Štefunková Rusínová

Hudba: Miloš Štědroň

Divadlo Husa na provázku, Brno, premiéra 8. 3.

Luboš Mareček

K nepřechání...

Že se na programu PDFNJ objevují kromě „velkých“ (a drahých) titulů i monodramata, je pochopitelné a není na tom nic špatného; jak ale vypadá konkrétní výběr, je úplně jiná věc. Silné pochybnosti letos vzbudilo především zařazení inscenace Rechnitz curyšského Schauspielhausu.

Elfriede Jelinek si za své téma vybrala další bolavé téma z rakouské historie: těsně před koncem druhé světové války, s Rudou armádou doslova na dostřel, uspořádala skupina důstojníků SS na zámku ve východorakouské vesnici Rechnitz jakousi „poslední“ party. Ta skončila zavražděním dvou stovek maďarských židů, kteří zde budovali opevnění. Okolnosti masové vraždy nikdy nebyly uspokojivě vyšetřeny; soud s hlavním organizátorem, sturmscharführerem SS Franzem Podezinem, doprovázely velmi podivné okolnosti a Podezinovi se nakonec podařilo uprchnout do Jihoafrické republiky. Zcela jasný není ani podíl hraběnky Batthyány – majitelky zámku a hostitelky – na celé události. Strohým faktem je, že uprchla do Švýcarska a nikdy nebyla souzena.

Jelineková volí efektní interpretaci události coby krvavé orgie, ve které se vraždění spojuje s dusnou erotikou. Vypravěčkou a ústřední postavou se stává hraběnka Batthyány, která chrlí nekonečné chuchvalce vět a asociací, s poněkud těžkopádnou ironií evokujících jak samotnou událost, tak to, co následovalo po ní. Vše je navíc zahaleno do oparu poetické zamlženosti, podepřené četnými citacemi T.S. Eliota, konkrétně jeho apokalyptické básně Dutí lidí.

Samotné představení začalo ve foyer Rudolfinu, odkud se diváci podzemními chodbami přesunuli do kavárny – a zde byli vydáni napospas téměř dvouhodinovému, divadelně nepřilíh nápaditě rozehranému proudu slov. Bylo to k nepřechání. Isabelle Menke sice podávala, jak už jsme si na „německém festivalu“ zvykli, technicky naprosto suverénní výkon, ale navzdory tomu dokázali její nekonečné verbální variace sledovat jen ti úplně nejodolnější (sám jsem se při vědomí recenzentských povinností snažil být s nasazením všech sil pozorný, ale prostě to nešlo), velká část publika zoufale bojovala se spánkem a ti nejodvážnější prchali napříč jevištěm ze sálu pryč.

Přiznám se, že dramaturgii v tomto bodu jednoduše nerozumím. Rechnitz sice bodá do nezahojené rány, velký přesah ale tahle inscenace, obávám se, nenabízí. Je rozumné zařazovat na festival inscenaci na téma drásavé pro Rakušany (a snad i pro Švýcary), jenže pro české publikum nevyhnutelně odtážité? A je rozumné hrát před převážně českým publikem dvouapůlhodinové monodrama, založené téměř výhradně na mluveném slovu? V obou případech si troufám tvrdit, že není.

Schauspielhaus Zürich – Elfriede Jelinek: Rechnitz (Anděl zkázy). Režie Leonhard Koppelman, kostýmy Agnes Raganowiczová, dramaturgie Roland Koberg. Premiéra 19. prosince 2009.

Publikováno: 26. listopadu 2010

Vladimír Mikulka

PETRA HŮLOVÁ: MACOCHA

Jevištní dámskou jízdu, inspirovanou novelou Petry Hůlové *Macocha*, lze sledovat střídavě v Praze i Brně, herečky tohoto koprodukčního projektu působí ovšem především v moravské metropoli, kde se ostatně i dřív konala tamní premiéra (data obou prvních uvedení koketují s numerologickou „fantastikou“, v Brně se odehrálo 6. 6., v Praze 9. 9.). O spisovatelce Petře Hůlové vědí literární fajnšmekři už patnáct let (první prózu *Paměť mojí babičce* vydal TORST v roce 2002), její texty patří mezi provokativnější část soudobého českého písemnictví. Tvorba Hůlové je spjata i s divadlem, zdramatizován byl její *Umělohmotný třípokoj*, sama převedla do jevištního tvaru McEwanovu *Betonovou zahradu*, loni měla ve Studiu Hrdinů premiéru její hra *Buňka číslo, Macocha* je dramatisací novely z roku 2014, kterou autorka připravila s režisérkou Kamilou Polívkovou.

Jde o monolog ženy-spisovatelky, stavebně poměrně komplikovanou realisticko-fantazijní výpověď bytosti, která se nehodlá podřídit konvencím. Part je rozdělen mezi pět interpretek, z nichž každá akcentuje jinou „složku“ vypravěččiny osobnosti, a jejich role nesou také svá označení, neuvedená ovšem v programu, nalezl jsem je v poskytnutém scénáři: Autorka (Lucie Andělová), Matka (Marie Ludvíková), Ego (Táňa Malíková), Manželka (Simona Peková), Milenka (Kamila Valůšková). Spisovatelka (a jeví se, že text může mít mnohé autobiografické momenty) akcentuje svůj vztah k tvorbě, z pro ni důležitých postav se v promluvách objevují bývalý manžel, současný partner Jarda, dvě děti (syn a dcera), nepříjemná sousedka Blažková. Ze statického entré, podmalovaného *Bohemian Rhapsody* od Queen, se jednotlivé fasety osobnosti v podání pozoruhodných hereček postupně osamostatňují a v jevištních akcích, často komponovaných jako výtvarné instalace, protagonistky občas i vzájemně komunikují. „*Pro psané slovo člověk udělá leccos a někdo mu je schopný obětovat doslova vše a někdo to vše musí také napsat, a mezi tuto sortu lidí patřím já,*“ to adresuje publiku jako téměř základní východisko inscenace Lucie Andělová coby Autorka. Spisovatelka pak prezentuje, jak nesnadno se snoubí tradiční genderová role s tvůrčími ambicemi, když je navíc zapotřebí skloubit starost o rodinný krb s bohémským stylem života. Tak hrdinka tváří v tvář svému příteli Jardovi konstatuje, že na něho v přechodném alkoholickém opojení zapomněla, stejně tak by on mohl či měl zapomenout na nedopitou láhev bourbonu, kterou ona, notně podroušená, svírá v ruce. Textem se také „proženou“ promiskuitní intelektuálně-umělecké mejdany („*prošukat se dá i do kultury, respektive kam snadněji než právě tam*“), hrdinka také občas konfrontuje svou bystrou sebereflexi s omezeným obzorem sousedčím. Herečky zprostředkovávají vtipné, někdy i poněkud zaumné reflexe znamenitě, jenom ve srovnání s HaDivadlem horší akustika Studia Hrdinů (kde jsem inscenaci zhlédl) občas rozmlží méně pečlivou dikci. To se chvílemi týká Kamily Valůškové, která ovšem exceluje ve velkém opileckém sólu, kdy na vysokých podpatcích nabízí gagy téměř artistické. Výrazně bodují dvě bez přehánění kultovní interpretky brněnského avantgardního divadla, Marie Ludvíková a Simona Peková, první jakoby maminkovsky rozšafná, suverénní ve své jevištní samozřejmosti, ale přesná v občas jedovatě pointovaných replikách, druhá zjitřeně senzitivní, s mimikou upomínající na posmutnělé klauny z němých filmů. Lucie Andělová má nezapomenutelný výstup, v němž s jakýmsi sebevědomým opojením prezentuje existenciálně adrenalinový zážitek, kdy se matka ocitá s dětmi na balkóně, ony si „nebezpečně“ hrají, „*a pak vidím hasiče ve službě, jak pod balkonem roztahují síť, a to jsem si řekla, když už tam ta síť je, tak by se neměla nechat ladem.*“ Táňa Malíková působí jako Ego nejcivilněji a nejseriózněji, ke konci inscenace ovšem polyká živého cvrčka, což vidíme zvětšeně promítané.

Výtvarná složka tvoří podstatnou část inscenace, Kamila Polívková ve spolupráci s autorem scény, live projekce a light designu Antonínem Šilarem pracuje s promítáním tak, že kameru spouští nahoru a vytahuje dolů. Snímané interpretky se objevují na promítacím plátně v

celcích i detailech (jedno velmi sugestivní a poměrně dlouhé řečové sólo Simony Pekové), pohybuje se i lampa, která snímání osvětluje, zatemňuje, vrhá stíny. „Zahrají si“ i zlatisté konfety, modrozlatá látka či dýmající umyvadlo (viděli jsme, jak se onen „chemický pokus“ připravuje). Témata, o kterých jsem se zmínil (aniž jsem pojmenoval všechna), se zmnožují do poněkud apartní, ale přesto stále gradující a sílící výpovědi o lidském údělu nejenom ženském, o hrůzách i krásách života, také o propastech (Macocha!), které se před námi rozevírají, i o tom, máme-li sílu jejich výzvy přijmout.

Jan Kerbr

Dvě rozhlasové recenze

Macho – krátká, výstižná, interpretující, a především ve své krátkosti velmi nabitá, trvá pouze 3.43, ale jsou tam smysluplné ukázky, a navíc je řečeno vše podstatné

Dospělová – slibovalo to reportáž o inscenaci 1984 – dozvěděla jsem se trochu zmateně proč si to autoři zvolili, pak jsem vyslechla příliš mnoho ukázek, které mi nic do hloubky neřekly, protože jsem se o samotné inscenaci nic nedozvěděla a nakonec to bylo pěkné PR divadla a mělo to téměř 7 minut

RECENZE: Antická Štvanice ve znamení zlých býků

Jen skončila novocirkusová Letní Letná, už Praha kulturní žije Antickou Štvanicí. Potřetí. Letos od posledního srpna do 10. září.

Před dvěma lety křísil v plenéru kolem vily na ostrově Ivo Kristián Kubák Aischylovu trilogii Oresteia, Ioni Jan Nebeský Ovidiova Orfea. Martina Schlegelová se pustila do Konce Faidry Irky Mariny Carrové s přílepkiem Prosebnic Češky Anny Saavedry.

Athénská prvoplánovost?

Kdyby s jednoaktovkou navíc, bylo by možná ještě dobře. Jenomže dramaturgicky rozhodly se Marie Špalová s režisérkou oba texty prolnout.

Najednou se tak do antické báje o rozporuplné hrdince z časů nejslavnějšího krétského krále Mínóa, jehož nočními můrami byli divoký býk a Minotaurus, člověk s hlavou tura, vzešlý z hříšného vztahu Mínóovy manželky Pásifaé, přiletou po moři připlouvající syrské migrantky prosící o azyl athénského vladaře Thesea, o čemž samolibě spolurozhoduje nám dobře povědomý, nechvalně proslulý tiskový mluvčí.

Celku není možné upřít velkou dávku tvůrčí imaginace. Až do chvíle, v níž do znamenitého a po duchu Faidřina tragického osudu do naší doby Carrovou citlivě aktualizovaného textu s bohatou inscenační metaforikou Schlegelové, využívající louku, řídký les ostrova, a poprvé i řeku, s trochou fantazie Egejského moře, vstoupí Saavedřina prvoplánová současnost.

Jeník Tichý mistrovsky do hloubky prosvítil hrací prostor. Režie přesně tlumočí jednu, Carrovou akcentovanou verzi Faidřina příběhu, pro hrdinku nejméně lichotivou - marnivá, nespokojená manželka jako svůdkyně nevlastního syna Hippolyta.

Divadlu Letí a souboru Tygr v tísní se podařilo shromáždit výraznou hereckou družinu: Terezu Vilišovou (Faidra), Václava Vašáka (Theseus), Danu Polákovou (Pásifaé), Dušana Šitka (Mínós), Tomáše Kobra (Daidalos), Agátu Kryštůfkovou, Hedviku Řezáčovou, Natálii Drabišákovou, Lukáše Černocho, Zbyška Humpolce...

Ctíme vlastní Satyry

Ve chvíli, kdy se z kmeta Mínóa stává překladatel z argotu vladaře Thesea do kultivovaného starořeckého hexametru, kdy se králův mluvčí předhání v čtení jeho myšlenek, v pomlouvání protivníků a iniciativně plní nejprve úkol migranty nahnat zpátky do moře, a potom je přijmout k uspokojení potřeb nadsamce, spadne klec.

Člověk nemusí být voličem soudem potvrzených lhářů ani politiků popotahovaných za podvody a popírajících vlastní rozporuplnou minulost, nemusí ale hned hýkat při laciných narážkách ničících mimo jiné, ale především, dílo věhlasné irské dramatičky, jejíž Maju, U kočičí bažiny či Porcii Coughlanovou jsme už měli příležitost ocenit.

Divadlo Letí & Tygr v tísní Praha - Marina Carr: Konec Faidry, Anna Saavedra: Prosebnice

Překlad Ester Žantovská, úprava Martina Schlegelová, Marie Špalová. Režie Martina Schlegelová, dramaturgie Marie Špalová, scéna Dragan Stojčevski, kostýmy Petr Vitek, hudba a sound design Ivan Acher, pohybová spolupráce Adéla Stodolová, light design Jeník

Tichý. Česká premiéra 2. září, psáno z předpremiéry 31. srpna 2018 v rámci třetí části cyklu Antická Štvanice v prostoru Vily Štvanice Praha.

Hodnocení: 60 %

J. P. Kříž